

Gezonde bodems in de gemeente Ede

Het was een jaar geleden dat één van de eerste uitnodigingen die in mijn mailbox verscheen. Of ik als nieuwe wethouder eens een kijkje wilde komen nemen in Lunteren. Een groep boeren had namelijk een bijzondere nieuwe zaaimachine uit Frankrijk laten overkomen om met eigen ogen te kunnen zien of zo'n machine nou doet wat hij belooft. En wat belooft die machine dan wel? Een gezondere bodem. Daar komt het kort gezegd wel op neer. Na de droge zomers van de voorbije jaren, worstelden veel boeren met de vraag hoe ze hun weides gezond kunnen houden. De boel omploegen en opnieuw inzaaien? Dat willen ze niet meer, want dat is enorm verstorend voor de bodem. De machine bood de oplossing. Op meerder dieptes kon het apparaat gras en bijvoorbeeld klaver inzaaien. De bodem wordt zoveel mogelijk met rust gelaten.

De natuur kan zijn werk doen. Hoe het technisch precies werkt, moet u maar eens aan Dennis Minnen en Cor den Hartog vragen, die verderop in deze Buitenronde aan het woord komen. De gemeente Ede is enkele jaren geleden met bodemcursussen gestart. We vinden het belangrijk dat onze agrariërs hun bodem kennen. Hoe houd je die vruchtbaar? Hoe houd je water vast in droge periodes? Hoe combineer je aloude kennis met innovatie en nieuwe producten?

Wethouder Pieter van der Schans

Zoals een goede boer betaamt, wordt theoretische kennis ook direct omgezet in actie. De machine was een dag of wat in Nederland en heeft menig weideperceel doorgezaaid. Een mooi voorbeeld van hoe we het graag zien in de FoodValley: kennis en praktijk bij elkaar brengen. Daar komen we verder mee!

Jan Pieter van der Schans, Wethouder voor het buitengebied van de gemeente Ede

'Coachingstraject heeft ons geholpen de knoop door te hakken'

Martine en Ronald Hols uit Ederveen stonden voor de keuze: wel of niet de boerderij van Martines ouders Henk en Dikkie van den Brandhof voortzetten. Het lag niet direct voor de hand. Martine was juf op een basisschool en Ronald personeelsplanner voor keurmeesters van slachterijen. Het coachingstraject 'Zicht op de Toekomst' van Regio Foodvalley gaf helderheid.

Martine en Ronald van der Schans kozen uiteindelijk toch voor een boerenbestaan.

'Een maatschap met mijn ouders aangaan zou een carrièreswitch betekenen. We hadden twintig jaar gewerkt, kinderen gekregen, we woonden niet op de boerderij en mijn man komt niet van een boerenbedrijf', vertelt Martine Hols. 'Toch zijn we erover gaan nadenken. Het leek ons spannend en dat is het ook.'

Onafhankelijke coach

Ze maakten daarom graag gebruik van het coachingstraject 'Zicht op de Toekomst'. 'Met z'n vieren een plan maken is een hele klus. Dan is het fijn als een onafhankelijke coach je een spiegel voorhoudt: wat zijn jullie valkuilen, waar zijn jullie goed in? Alles met als doel om tot elkaar te komen en een toekomstplan te maken waar we ons allemaal goed bij voelen.' Gewoonlijk maken potentiële opvolgers op jonge leeftijd de afweging om het

bedrijf voort te zetten. Martine en Ronald zijn beiden 40-plus. 'Dat maakt onze situatie wat bijzonder, maar voor ons past het. Onze levenservaring hielp bij het maken van keuzes. Het lijkt me moeilijk om zo'n grote beslissing te nemen als je net 20 bent.'

Toekomstplan

In 2018 verhuisden Martine en Ronald naar haar ouderlijk huis, een gemengd bedrijf met biologische leghennen, een gesloten varkenshouderij en jongvee. De melkkoeien hebben het bedrijf verlaten. 'Dat was een van de uitkomsten van de ondernemersbegeleiding. Drie bedrijfstakken is best veel en voor melkveehouderij is veel grond nodig. Hier precies in de punt van de provincie kunnen we niet verder uitbreiden. Groot worden is ook niet ons doel, eerder zoeken we het in het kleinschalig houden van de bedrijfsvoering en

specialisatie. Misschien kunnen we verder het biologische pad op. We blijven ook buiten de boerderij werken; ik als inval juf en mijn man parttime als personeelsplanner. Behalve voor aanvullende inkomsten vinden we ook afwisseling van werk en het ontmoeten van mensen belangrijk. Omdat mijn ouders nog veel op de boerderij zijn, kan dat voorlopig ook.'

Heeft u interesse in ondernemersbegeleiding voor agrariërs 'Zicht op de Toekomst', kijk dan op landbouwnetwerkregiofoodvalley.nl of neem contact op met het Agroloket van Regio Foodvalley via 088 888 6633 of agroloket@landbouwnetwerkregiofoodvalley.nl. Het eerste keukentafelgesprek is gratis en vrijblijvend.

Inhoudsopgave

Walnoten
Zorg

p2 Doorzaaien
p2 Bokash

p3 Wolfpreventie
p3 Gezonde bodem

p4 Vallei Streekgroenten
p4 Versterking landschap
p5
p6

Duurzame landbouw met notenbomen

Je ziet ze steeds vaker: boomgaarden met notenbomen. In het weiland voor de monumentale boerderij Boekelo plantte Alice Kuijper 66 walnoten en 27 hazelaars. 'Ons plan met dit groene project is om gezond voedsel te produceren en zoveel mogelijk CO₂ te binden.'

Alice Kuijper en haar man Jan van den Broek wonen in De Kraats, waar ze vleeskoeien en varkens houden en een paardenpension hebben. Het was Alice die graag met notenbomen aan de slag wilde. In De Kraats zette ze al vijftien hazelaars neer, maar ze wou meer notenbomen. Dat kon bij boerderij Boekelo, waar zwager Wim woont. En het leuke is: tot zo'n vijftig jaar geleden was bij de boerderij ook een boomgaard. Alleen stonden er toen geen notenbomen in maar fruitbomen.

Kalveren

Ondanks de droge zomer van vorig jaar zijn de bomen goed aangeslagen. 'We hebben ze dan ook veel water gegeven', vertelt Kuijper tijdens een rondleiding. 'Elke boom kreeg twee keer in de week een emmer water.' De aanleg van de notenboomgaard vergt een flinke investering, aandacht en vervolgens vele jaren geduld voordat de bomen volop noten geven, wordt

Alice Kuiper en Jan van den Broek in het weiland met walnotenbomen bij boerderij Boekelo. Kalveren houden het gras kort. Rechts: de eerste noten.

duidelijk uit haar verhaal. Tussen de notenbomen loopt een aantal kalveren. Ze zijn onlosmakelijk verbonden met het duurzame landbouwsysteem dat haar voor ogen staat. 'De mest van de herkauwers stimuleert het bodemleven. Dat zorgt op den duur voor een goede bodemstructuur met organische stof. Zo'n bodem levert voeding aan de bomen en heeft een groot watervasthoudend vermogen, wat belangrijk is in droge perioden. Bovendien leveren de bomen ook nog

eens gezond voedsel en op den duur waardevol kwaliteitshout.'

CO₂-binding

Kuijper vindt het belangrijk dat de boomgaard een positieve bijdrage levert aan het klimaat. 'De bomen en het grasland nemen door hun fotosynthese veel CO₂ op.' Voor nog meer CO₂-binding – dus meer bomen – heeft Alice zich aangesloten bij Nieuw Groen. 'Via deze organisatie kunnen bedrijven en particulieren CO₂

compenseren. Dat doen ze door de aanplant van één of meer boompjes te sponsoren. Bij ons kan dat ook. We hebben ruimte voor nog eens 44 nieuwe notenbomen.'

Voor de afzet van de noten is nog geen vastomlijnd plan. Misschien kunnen de walnoten en hazelnoten als regionaal

product aan winkels in de buurt worden verkocht. 'Maar het is ook leuk om mensen zelf noten te laten rapen.'

Sponsor ook een notenboom bij boerderij Boekelo om CO₂-uitstoot te compenseren: <https://nieuw-groen.nl>

Van bungalowpark naar woon-zorgcentrum

Marie-Anne en Harmen Koole veranderen een voormalig bungalowpark in het Lunterse Buurtbos in een woon-zorgpark. De eerste woningen van Avodah worden inmiddels bewoond en de dagbesteding komt op gang.

'We gaan een fijne plek bieden aan mensen met een begeleidingsbehoefte', vertelt Marie-Anne Koole tijdens een rondleiding. 'Alles draait om een goed leven. Kijk, deze woning doet momenteel dienst als activiteitenruimte. Onze bewoners zijn nu bezig met een workshop keramiek.'

Moderne wooneenheden

Marie-Anne laat zien hoe zeventien woningen worden gemoderniseerd en opgesplitst in twee eenheden. Zo ontstaat er woonruimte voor 34 mensen. Verder is er een huis voor henzelf en voor het meeleefgezin – haar broer en zijn gezin – dat ook tot het team behoort. De oude ondernemerswoning wordt een horecapunt, waar recreanten terecht kunnen voor koffie of thee met lekkers en kunnen lunchen.

'Het horecapunt wordt een van de dagbestedingen en tevens het ontmoetingshuis voor de bewoners. 's Avonds kunnen ze er samen eten en helpen bij het bereiden van de

Marie-Anne en Harmen Koole bieden een fijn thuis voor mensen die begeleiding nodig hebben. Rechts: Een van de bewoners snijdt kabouters uit boomstammen.

avondmaaltijd.' Op het terrein wijst Marie-Anne naar een lege plek: daar komt de werkschuur voor de werkpauzes en de opslag van het gereedschap.

Inspiratie

Eind maart 2020 kocht de familie Koole uit Ede het bungalowterrein en verhuisde ernaartoe. 'Deze plek inspireert ons tot allerlei mooie ideeën. We vormen een goede combinatie voor onze plannen. Ik werk al 23 jaar als gedragskundige en mijn man heeft een onderneming in de groene sector.'

De gemeente is enthousiast over de nieuwe maatschappelijke functie: er is vraag naar dit soort zorg en het past in de omgeving. 'Wel moesten we in ons plan aandacht geven aan stikstof. Ik vroeg me echt af waar dat over ging. Maar het was een goed advies. Kort daarna brak de stikstofcrisis uit. Wij konden door; onze stikstofdepositie gaat juist omlaag. Het aantal bedden in elke woning gaat flink naar beneden. Ook vermindert het aantal vervoersbewegingen. De meeste bewoners hebben alleen een fiets of hooguit een scooter.'

Facelift

Het terrein ondergaat een face-lift in samenspraak met de landschapsarchitecte van de gemeente. De brandgevaarlijke coniferen zijn gekapt, er zijn beukenhaagjes aangeplant en er komt een houtwal waarin kleine dieren en vogels een plek vinden. Wilde zwijnen worden geweerd, maar de reeën springen makkelijk over het hek heen.

De familie werkt zich een slag in de rondte, maar het geeft voldoening om de bewoners een fijne woon- en werkplek te geven. 'Op ons terrein is voorlopig veel te doen, maar in de omringende natuur kunnen we bijvoorbeeld afval gaan opruimen met grijpers.' Zo leveren ze ook een zinnige bijdrage aan de omgeving.

Meer informatie: www.avodah.nl

Zaaien zonder de bodem te verstoren

Kalverhouder/akkerbouwer Dennis Minnen en biologisch melkveehouder Cor den Hartog uit Lunteren experimenteren met de innovatieve Novag T zaaimachine. Dit voorjaar heeft Minnen in bestaand grasland mais gezaaid en Den Hartog voederbieten. Ze zijn benieuwd naar het eindresultaat.

Eind mei. De innovatieve doorzaaimachine uit Frankrijk is gearriveerd en staat opgesteld op een perceel van maatschap Minnen. Een deel van de grasmat wordt nog snel even heel kort gemaakt – gebloot – zodat het gras straks geen concurrentievoordeel heeft ten opzichte van de mais.

Mooie kans

Minnen teelt voor zijn kalveren gewoonlijk mais. Dat hij toch grasland heeft, komt doordat het perceel tijdelijk verpacht is geweest. 'Het land is nu beschikbaar gekomen, een mooie gelegenheid om met doorzaaien te experimenteren.' De machine gaat rijden. Het zaad en de kunstmest wordt vrijwel onzichtbaar onder de zode gedrukt. Minnen verwacht veel van het doorzaaien. 'Het voorkomt vochtverlies, behoudt de bodemstructuur en er vindt geen grondbewerking plaats. Allemaal

Dennis Minnen (l) en Cor den Hartog (r) bij de doorzaaimachine. In het weiland wordt mais doorgezaaid. Onder: Minnen bekijkt hoe het zaad en de kunstmest onder het grasmat is gelegd.

belangrijke factoren om met zo min mogelijk kosten topproducties te halen.'

Demonstratie

Het was Den Hartog die het plan opvatte om te gaan doorzaaien. 'Ik struin veel op internet en doe daar allerlei ideeën op. Als een methode ergens op de wereld onder vergelijkbare teeltomstandigheden slaagt, waarom zou het hier dan niet kunnen?' Door de contacten van Minnen kon de machine er daadwerkelijk komen.

Vorig jaar september arriveerde een 4 meter brede Novag T als demonstratie. Hij werd voor het eerst ingezet in Nederland. De machine zaaide grassen, kruiden en klavers op de weilanden van enkele veehouders in de gemeente Ede. Den Hartog: 'De tijd van het jaar bepaalt wat je kunt zaaien. In het najaar zijn dat grassen en kruiden, en in het voorjaar akkerbouwgewassen. De machine kan verschillende zaadsoorten aan en is dus het hele jaar inzetbaar.'

Smalle variant

Dit voorjaar hebben Minnen en Den Hartog de beschikking over de smalle Novag T (werkbreedte 1,50 meter). Het kost een aantal uren om het weiland van Minnen door te zaaien. 'Met een brede machine gaat het natuurlijk sneller, maar die was nu niet beschikbaar. De smalle werkbreedte is eigenlijk ontwikkeld voor wijngaarden om vanggewassen tussen de wijnstokken te zaaien.' Het doorzaaien bij Minnen is klaar. De Novag T gaat nu door naar Den Hartog, die voederbieten in de graszode wil zaaien. 'Mijn bedoeling is om de koeien erop te zetten. Dan hoef ik niet te oogsten en bespaar ik kosten. Ook voorkom ik zo een te groot eiwit aanbod voor de koeien in het naseizoen. Maar het gaat mij er vooral om de natuur zo goed mogelijk voor je te laten werken. Dát betekent boeren voor mij.'

Boeren verrijken hun bodem met bokashi

Is maaisel van natuurgrond in te zetten als bodemverbeteraar? Zeven agrariërs van coöperatie Binnenveldse Hooilanden nemen de proef op de som. Van natuurmaaisel maken ze bokashi en rijden dat over hun land uit. Het draagt bij aan natuurinclusieve landbouw.

Eind 2020 kocht boerencoöperatie Binnenveldse Hooilanden 50 hectare natuurgrond in het nieuwe natuurgebied Binnenveldse Hooilanden. Ze gaan de natuurgrond beheren door er een beperkt aantal koeien te laten grazen. Ook kunnen ze er maaien. 'Maar wat kun je doen met al dat maaisel?', vroegen ze zich af. Coöperatielid Geurt Achterstraat hoorde over bokashi tijdens de bodemcursus van de gemeente en vervolgens tijdens de leergang Natuurinclusieve landbouw. Hij raakte geïnteresseerd en is zich erin gaan verdiepen.

Japanse methode

Bokashi is in Japan ontwikkeld. Het is een manier van composteren zonder zuurstof. Geurt: 'Dat heeft als groot voordeel dat de CO2 die in de plant opgeslagen zit, niet vervluchtigt. Bij normaal composteren gebeurt dat wel, dan verdwijnt wel 90% van de CO2. Door maaisel te composteren tot bokashi, krijgen we compost met veel

Scholieren bestuderen de bodem bij Geurt Achterstraat. Het weiland is verrijkt met bokashi. Rechts: De bokashihoop in natuurgebied Binnenveldse Hooilanden.

meer koolstof. Het voedt de planten en stimuleert het bodemleven, waardoor bodems een betere structuur krijgen. Zulke bodems houden ook beter vocht vast, waar landbouwgewassen bij droogte van profiteren."

De coöperatie besloot het te gaan proberen. Vorig jaar september werd de bokashi-kuil gemaakt: 40 meter lang, 8 meter breed en bijna 3 meter hoog. De 280 ton maaisel kwam uit het Wageningse deel van de Binnenveldse

Hooilanden. Aan het maaisel voegden de boeren micro-organismen en oergesteentegranulaat toe en vervolgens sloten ze de kuil luchtdicht af. Het wachten begon.

Spannend moment

Tien weken later ging de kuil open. Zouden de bacteriën hun werk hebben gedaan? 'Het is fantastisch gegaan', reageert Achterstraat. 'Het onkruidzaad had geen kiemkracht meer. Dat is heel belangrijk voor ons boeren, wij willen

beslist geen onkruidzaden op het land brengen. Waar veel rietstengels in het maaisel zaten, was het fermentatieproces minder goed verlopen. Door de holle rietstengels kwam er namelijk te veel zuurstof in de kuil. Dat weten we dan ook weer.' In december is een deel van de bokashi op het grasland en akkerbouwland uitgereden en in het voorjaar de rest. 'Het najaar is eigenlijk de beste periode. Dan hebben de wormen langer de tijd om de bokashi de grond in te trekken. Dit jaar kunnen we gelukkig eerder met de bokashi-kuil beginnen. Over een aantal jaren weten we of bokashi een succes is.'

Meer informatie www.cooperatie-binnenveldsehooilanden.nl en boeraanhetroer.nl

'Onze schapen zijn door de wolfwerende rasters goed beschermd'

Toen vorig jaar een wolvin bij Planken Wambuis werd gesignaleerd, nam de Stichting Edese Schaapskudde snel maatregelen. Hun twee kuddes onder de hoede van Aart en Henk van den Brandhof moesten beschermd worden.

'Vanaf april tot en met half december blijven onze schapen 's nachts buiten in een van de zeven buitenverblijven op de Ginkelse Heide, Eder Heide en Planken Wambuis', vertelt Aart van den Brandhof. 'We moesten al die kralen van 1 tot 1,5 hectare voorzien van een wolfwerend raster.' Dit betekende voor de Stichting Edese Schaapskudde een hele investering. 'Maar het moest gebeuren. We hebben nu eenmaal de verplichting om de heidevelden te begrazen voor de organisaties die ons inhuren.'

Officieel leefgebied

Afgelopen maart heeft de provincie Gelderland de Zuidwest-Veluwe officieel aangewezen als leefgebied van de wolf. Dat betekent dat de stichting nu aanspraak kan maken op vergoeding van de afrastering.

Van den Brandhof: 'De kralen hebben we omheind met gaas en dat een stukje ingegraven. Want in tegenstelling tot wat veel mensen denken, springen wolven niet zo gauw over een afrastering heen, ze gaan er liever onderdoor. Een afrastering van 1,20 meter hoogte is voldoende om een

Aart van den Brandhof controleert de spanning op het schrikdraad.

wolf te weren. Om het hem nog lastiger te maken hebben we voor het gaas schrikdraad gespannen. Probeert een wolf onder het gaas door te kruipen, dan krijgt hij een schok. Hij zal het niet nog eens proberen. Onze schapen zijn op deze manier goed beschermd, maar er is altijd een kleine kans dat het een keer fout gaat, bijvoorbeeld als de stroom uitvalt.'

Samenleven met wolf

De herders hebben geen problemen met de wolf, omdat het dier in de natuurgebieden voldoende prooien heeft. 'Keus zat; helemaal als faunabeheerders minder dieren afschieten en door verkeersmaatregelen het aantal verkeersslachtoffers kan worden teruggedrongen. Vorig jaar alleen al waren er vijfhonderd wildaanrijdingen

op de N224, Apeldoornseweg en Wekeromseweg. Het zou mooi zijn als de verkeerssnelheid omlaag kan. De N224 is ook een wolvin fataal geworden. Zo jammer. Ik sta wel open voor de wolf. We moeten ermee leren leven, ze gaan toch komen.'

Schapen- en geitenhouders die maatregelen nemen om hun dieren tegen de wolf te beschermen, kunnen van de provincie Gelderland een vergoeding krijgen. Meer informatie: scan de QR-code of ga naar www.gelderland.nl/Subsidies/Voorkomen-van-schade-door-wolven

'Investeren in de bodem loont'

Theo Folmer uit Lunteren haalt meer gras van zijn land dan een gemiddelde melkveehouder. Zijn recept: verwen de bodem.

'De grondprijzen zijn in deze regio nogal hoog. Als grond je duurste productiemiddel is, moet je daar heel zuinig op zijn', vindt Theo Folmer. Wat voor hem ook meespeelt is rentmeesterschap. 'Mijns inziens moet je zo met je grond omgaan alsof je het van je kinderen leent.'

Zo'n vijftien jaar geleden begon hij met bodemverbetering om meer voer van eigen land te halen en minder afhankelijk te zijn van voeraankopen. 'Als je je eenmaal in de bodem verdiept, blijf je kijken wat er nog beter kan.'

Theo Folmer: 'Als je je eenmaal in de bodem verdiept, blijf je kijken wat er nog beter kan.'

Drie maatregelen

Ten eerste stapte Folmer over op andere kunstmest. 'Het bodemleven heeft een hekel aan de gangbare nitraatkunstmest, maar vindt ureum lekker. Dit draagt bij aan een actiever bodemleven. Met vloeibare ureummeststof kan ik bovendien exacter doseren en spoelt er weinig stikstof en fosfaat uit. Het gehalte aan organische stof in de bodem is gestegen. Op sommige percelen met wel 2 procent.'

In het najaar sproeit hij een algen-extract over het weiland, dat de wortelgroei stimuleert en de graszoden verstevigt. Daarnaast rijdt hij zo min mogelijk met zware machines op het land. 'Hoe zwaarder de machine, hoe meer bodemverdichting. Bij de aanschaf van nieuwe machines let ik daar sterk op.'

Doel gehaald

Zijn doel – 65 procent voer van eigen land – haalt Folmer ruimschoots. 'De

grasopbrengst varieert, maar gemiddeld zo'n 10 ton droge stof per hectare is voor deze zandgronden best goed. Ik koop minder krachtvoer aan; de kostprijs per liter melk is flink gedaald.'

Vooraf bij droogte profiteert Folmer van zijn bodem. 'Het gras wortelt dieper en heeft meer zuigkracht, zodat het langer bij het water kan. Bovendien zorgt de organische stof voor een beter vasthoudend vermogen. Mijn gras verkleurt wel, maar zodra het regent is het zo weer groen.'

Kennis verrijken

Folmer blijft nieuwe kennis opdoen in studiegroepen, cursussen en projecten. 'De bodemcursus van de gemeente Ede bevestigde dat ik op de goede weg zit. Ik kreeg goede tips over grondbewerking. Nog meer ben ik ervan doordrongen geraakt dat water en lucht voor de plant net zo belangrijk zijn als voedingsstoffen. Je kunt nog zoveel stikstof en fosfaat toedienen, maar als de bodem verdicht is, kan het gewas er weinig mee.' Door het project Kringlooplandbouw Utrecht-West heeft Folmer het beweidingssysteem aangepast. 'Een weiland deel ik nu op in zeven stukken; Nieuw Nederlands weiden heet dat. De koeien staan elke dag op een ander stuk. De graszode kan zich herstellen en het gras blijft beter groeien. En de koeien vinden het verse gras lekkerder.'

Vallei Streekgroenten geeft invulling aan de voedseltransitie

Stoppende veehouders houden vaak hun grond en gaan er akkerbouwgewassen op telen. 'Kunnen we de grond niet beter inzetten voor de voedseltransitie?', vroeg loonwerker Barrie van Geresteijn zich af. Hij kwam op het idee van regionale groenteteelt. Dit seizoen is Vallei Streekgroenten van start gegaan, onder meer bij Gerrit van den Berg in Lunteren.

De groentetuin ligt er fraai bij. In lange stroken worden uiteenlopende groenten geteeld: koolrabi, biet, wortel, peterselie, spinazie enzovoort. Bij de sla staan naambordjes. 'Van kinderen die tijdens onze open dag een plantje hebben geplant', legt Van Geresteijn uit. 'Ze mogen straks hun eigen sla oogsten.'

Voedseltransitie

Lopend langs de bedden wijst hij de gewassen aan. Ondertussen vertelt hij hoe hij vorig jaar begon op het loonbedrijf met een proefbed. 'Ik plantte rode, witte en boerenkool. Ze groeiden letterlijk als kool! Zonder gewasbescherming en zonder kunstmest.' De proef slaagde, maar hoe verder? De masterclass 'Verdienmodel korte ketens' van Regiodeal FoodValley en de cursus 'Bodembiologie' van de gemeente Ede zetten hem op het goede spoor. 'Als ik nou eens met stoppende boeren een stap zet in de voedseltransitie, dat zou toch prachtig zijn?'

Zijn verhaal sloeg aan, onder meer bij de familie Van den Berg. Ik vertel de

Links: Barrie van Geresteijn. Midden: Gerrit van den Berg. Rechts: Tijdens de open dag hebben kinderen slaplantjes geplant.

boeren: 'Voorheen haalde de fabriek eens per week de melk bij jullie op en zag je niet wat ermee gebeurde. Straks vertellen de mensen op je erf hoe lekker de groente smaakte. Je krijgt veel meer waardering.'

Sociale cohesie

Vallei Streekgroenten verbindt dus burgers aan boeren: een kortere keten

is niet denkbaar. Deze voedseltransitie draagt bij aan de sociale cohesie in de streek. Elke zaterdagochtend komen gezinnen oogsten of een groentetas ophalen. Inmiddels hebben zich ook vrijwilligers gemeld die voor hun plezier komen helpen. Van elke bestelde 10 euro wordt een vierkante meter bloemenmengsel ingezaaid voor een mooiere leefomgeving

met meer biodiversiteit. 'Zo maken we onze groentetuinen samen tot een succes.' Behalve aan gezinnen levert Vallei Streekgroenten ook aan Eerlijk Eten uit de Streek, een nieuw initiatief van producenten en consumenten (zie pagina 6 Werk in uitvoering). De droom van Geresteijn is om in de hele Regio Foodvalley groentetuinen aan te leggen. 'Dan creëert iedere boer zijn eigen groep bewuste eters en kunnen we de voedseltransitie daadwerkelijk vormgeven. Mijn rechterhand, tuinder

Evert van Hoef, zorgt voor de teeltbegeleiding en ik zou graag als loonwerker moderne technieken inzetten, zoals een veldrobot voor onkruid wieden en oogsten. De boer ziet toe of alles goed gaat. Hoe mooi is het niet om 's morgens door je tuin te lopen en de bodem te zien openbarsten waar het eerste groene puntje opkomt.'

Meer informatie:
info@valleistreekgroente.nl

'Deze unieke locatie willen we met onze gasten delen'

Ederveen bezat tot voor kort geen overnachtingsgelegenheid. Wenda en Jan van Dijk brachten daar verandering in. Toeristen weten hun B&B de Vallei goed te vinden. Sinds de opening begin april hebben ze een bezetting van 95 procent. 'Dit is boven verwachting.'

Het is een idyllische plek, daar aan de Renswoudseweg op de grens van de gemeente Ede. Een fraai houten hek leidt naar de zorgvuldig gerestaureerde boerderij uit 1832. Doorrijdend stuit je achter op het erf op een modern bijgebouw, passend bij de stijl van de historische boerderij. Hier bevindt zich een luxe verblijf voor twee personen. De veranda biedt uitzicht over de weilanden. Gastvrouw Wenda van Dijk: 's Avonds als het gaat schemeren, brengen we de hottub op temperatuur. Badderend zien onze gasten de hazen dartelen en de reeën grazen. Voor mensen uit het westen is dat heel bijzonder.'

Lang gezocht

Een B&B is geen nieuwe activiteit voor Wenda en Jan. Hiervoor runde de familie een B&B in hartje Veenendaal.

Wenda en Jan van Dijk voor hun B&B de Vallei.

'We vonden de stad te druk en te stenig. Lang zochten we naar de ideale woonomgeving en vonden die hier vier jaar geleden. We wilden de oude schuur restaureren en inrichten als gastenverblijf. Maar toen het asbestdak eraf ging, vielen tot onze schrik de muren als een kaartenhuis in elkaar. Ze bleken gefundeerd te zijn op koeienhuiden. In feite hield het dak de schuur overeind. Helaas, de schuur was niet te redden. Het heeft wat tranen gekost. Mijn man Jan, die architect is,

ontwierp een nieuw gebouw met een knipoog naar het verleden. Al hadden we liever de oude schuur behouden, hiermee zijn we ook heel blij.'

Buurtspreekuur

Het vergunningentrajec had veel voeten in aarde. Het bestemmingsplan voorzag niet in de vestiging van een B&B in een bijgebouw. Ze maakten hun probleem kenbaar op een buurtspreekuur, die de gemeente in alle dorpen organiseerde in het kader van

de Inventarisatie Vitaal Buitengebied. Tijdens deze spreekuren kwamen meer van soortgelijke verzoeken binnen. De gemeente besloot het bestemmingsplan te wijzigen. Wenda: 'We hadden een goed onderbouwd verhaal. Met een B&B zetten we het mooie Ederveen toeristisch op de kaart.'

Met z'n allen

De familie voelt zich inmiddels helemaal in de gemeenschap opgenomen. 'Kijk naar ons weiland', zegt Jan: 'We zijn geen boer en kunnen het niet onderhouden. Onze fijne overburen wel. Ze zetten hun koeien erop en maaien het gras. Ook andere werkzaamheden doen ze zo even. In Ederveen is 't niet ieder voor zich, maar met z'n allen.' Wenda: 'We vinden het hier heel fijn. Al is het werk, elke dag ervaren we als vakantie.'

Wekerom in het Groen

'We vinden het mooi en belangrijk om meer groen in het buitengebied te krijgen', zegt voorzitter Johan van Veenschoten van Belangenvereniging Wekerom. Hij was dan ook aangenaam verrast toen er zich 45 tot 50 dorpsgenoten aanmeldden voor het beplantingsproject Wekerom in het Groen. Hij deed zelf ook mee.

De informatieavond voor het project vond plaats in september 2020. Een fysieke bijeenkomst was nog net mogelijk. 'We moesten natuurlijk wel afstand houden, de tafeltjes ruim uit elkaar zetten en de namen van de mensen noteren.' Na afloop gaven geïnteresseerden zich op voor deelname, waarna een afspraak volgde met een van de landschapsbeheerders, Bert Budding of Marnix Bout, van de gemeente. Op basis van de beplantingswensen maakten de landschapsbeheerders een beplantingsplan. In het najaar is het plantmateriaal besteld en op een uitdeeldag konden de deelnemers hun boompjes en struiken ophalen.

Meer vogels

Van Veenschoten, zelf ook bewoner van het buitengebied, deed mee aan de actie. 'We hebben een houtwal van

Johan van Veenschoten bij zijn eerder aangelegde houtwal. Rechts: De poel op zijn land.

100 meter aangeplant. Die trekt gelijk meer vogels. Het onderhoud is een hobby van ons.' Hoe anders is het dat voor de boeren die van hun grond moeten leven. Des te opmerkelijker dat veel boeren interesse toonden voor Wekerom in het Groen. 'Aan boeren wordt vaak gevraagd om het landschap mooi te maken en dat willen ze ook wel. Veel boeren zetten al beplanting om hun stallen, zodat het zicht erop mooier wordt. Daar wordt het landschap echt mooier van.

Met Wekerom in het Groen geeft de gemeente een extra stimulans, door de beplanting heel voordelig beschikbaar te stellen.'

Boeren steunen

'Maar', vervolgt Van Veenschoten. 'Daarna moeten de boeren het zelf zien te rooien. Zij staan in hun eentje te schoffelen, te snoeien en het groenafval op te ruimen. Boeren onderhouden het landschap waar we met z'n allen zo van genieten. Als we het buitengebied echt

groener willen maken, laat mensen dan meebetalen aan het groen. Een hectare grond kost de boer bijna 100.000 euro. Er geen inkomsten van halen kan gewoon niet. Als een houtwal bijvoorbeeld net zoveel opbrengt als mais, wil een boer best zo'n wal aanplanten en onderhouden. Het hoeft niet per se winstgevend te zijn, als het maar kostendekkend is. Het komt erop aan dat boeren en overheden samen een goed plan gaan maken voor het landschap.'

De gemeente Ede start dit jaar met een nieuw beplantingsproject voor het buitengebied, dit keer is Bennekom aan de beurt met Bennekom in het Groen. Houd de nieuwsberichten hierover in de gaten.

Werk in uitvoering

'Eerlijk Eten uit de Streek' is gestart

Eerlijk Eten uit de Streek is op 4 juni gestart met levering van streekproducten. Dit initiatief is ontstaan vanuit consumenten en boeren in de Regio FoodValley die willen samenwerken aan een eerlijk en duurzaam regionaal voedselsysteem.

U kunt zich abonneren op wekelijks verse seizoensgroenten, zuivel en eieren. De producten besteld u online. Iedere vrijdag zijn de pakketten op diverse afhaallocaties in de buurt af te halen. Het assortiment breidt de komende tijd verder uit met onder meer brood, vlees en houdbare producten.

Meer informatie:

<https://www.eerlijketenuitdestreek.nl>

Handleiding voor landschapselementen

Hoe krijg ik een mooie haag, laan of een houtwal? Welke struiken en bomen

zijn daarvoor geschikt en passen in het Edese landschap? Hoe kan ik het beste de struiken en bomen snoeien? Om u op gang te helpen heeft de gemeente een handleiding met praktische tips voor landschapselementen gemaakt. Het boekje geeft antwoorden op allerlei vragen. Achterin de uitgave is aandacht voor een actueel thema: droogte.

Vraag een van de landschapsbeheerders van de gemeente naar de handleiding en stel gerust vragen. Zij geven deskundig advies en helpen u graag verder.

Meer informatie: landschapsbeheer@ede.nl, telefoon 14 0318 of scan de QR-code

Online cursus Edese landschappen

De gratis online cursus 'Alles over de Edese landschappen' van Levend Landschap Ede is een groot succes: ruim honderd mensen nemen deel. De cursus behandelt de grote variatie aan landschappen. Veel planten en dieren zijn afhankelijk van knotbomen, heggen, houtsingels en hakhoutbosjes. Deze landschapselementen moeten wel goed onderhouden worden. Hiervoor is kennis nodig én meer vrijwilligers. Het cursusprogramma springt daarop in. De deelnemers leren in vijf online bijeenkomsten over hoe ze de landschaps- en natuurwaarden kunnen versterken. Ook stelt telkens een vrijwilligersgroep zich voor. De online cursus is 6 juli afgerond, maar u kunt de presentaties terug kijken via Youtube.

Scan de QR-code

Wildcameraproject zoogdieren in de achtertuin

In tuinen leven meer dieren dan we vaak zien. Veel dieren zijn voornamelijk 's nachts actief en leiden daardoor een verborgen leven. Tachtig inwoners van gemeente Ede, waaronder bewoners van het buitengebied, brengen deze nachtelijke bezoekers een jaar lang in beeld. Ook bij het plaatsen en het naderhand uitlezen van de beelden zijn inwoners betrokken die zich hebben aangemeld als vrijwilliger. Het project is daarmee burgerwetenschap bij uitstek; inwoners helpen onderzoekers bij het verzamelen van gegevens over de verspreiding van in het wild levende zoogdieren.

Door het project komen we meer te weten over de leefgebieden van kleine zoogdieren en weten we straks beter waar ze leven en wat ze nodig hebben.

Vrijwilliger Jeroen van Wijk (l) en wethouder Jan Pieter van der Schans (r) bij een wildcamera.